

Lise Öğrencilerinde Kişilerarası İlişki Tarzlarının Yordayıcıları

The Predictors Of Interpersonal Relationship Styles In High School Students

Atılğan ERÖZKAN*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ergenliğin orta evresi içerisinde yer alan lise öğrencilerinin kişilerarası ilişki tarzlarını etkileyen faktörleri belirlemektir. Bu araştırma, lise öğrencilerinin kişilerarası ilişki tarzlarının; bağlanma stilleri, iletişim becerileri ve problem çözme becerileri ile olan ilişkisini açıklamaya dönük betimsel bir çalışmadır. Araştırma, amacına uygun olarak tesadüfi küme örnekleme seçimi ile Muğla il merkezindeki dört farklı lisede öğrenim gören 400 kişi üzerinde (200 kız; 200 erkek) gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Bilgi Formu, Kişilerarası İlişkiler Tarzı Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi, İletişim Becerileri Envanteri ve Problem Çözme Envanteri kullanılmıştır. Veri analizleri için SPSS/WINDOWS -14.0- programı kullanılmıştır. Veriler, çok yönlü hiyerarşik regresyon analizi ve korelasyon kullanılarak SPSS/WINDOWS programı ile incelenmiştir. Araştırma bulguları, bağlanma stilleri, iletişim becerileri ve problem çözme becerilerinin kişilerarası ilişki tarzlarının önemli yordayıcıları olduğunu göstermiştir. Araştırma sonuçları, önceki bulgular ışığında kişilerarası ilişki tarzları kapsamında başka araştırma ve uygulamalara da yol gösterecek bağlamda tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kişilerarası ilişki tarzları, bağlanma stilleri, iletişim becerileri, problem çözme becerileri, lise öğrencileri

Çalışmanın türü: Araştırma

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the factors influencing interpersonal relationship styles of high school students -in the adolescent period which involves very difficult and complex experiences for individuals. In this context, the effects of attachment styles, communication skills, and problem solving skills of a group of high school students on their interpersonal relationship styles were investigated. The other purpose of the study was to present the effects of attachment styles, communication skills, and problem solving skills on the students' interpersonal relationship styles with respect to gender, age, and grades. Interpersonal relationships are a major source of happiness and a buffer against stress. Through interpersonal relationships, individuals receive instrumental help for tasks and challenges, emotional support in their daily lives, and companionship in shared activities. Conversely, the loss of relationship is a source of unhappiness and distress. Interpersonal relationships are also important for social and emotional development. For example, during childhood and adolescence, key aspects of development involve, and rely on, positive relationships. Interpersonal relationships are also a critical factor in young people's engagement and motivation in close relationships. In the context of a high school student's life, positive emotional attachments to parents, peers, and teachers promote not only healthy interpersonal, emotional, and intellectual functioning but also positive feelings of self-worth and self-esteem. Attachment theory (Bowlby, 1969, 1980, 1988) has become one of the most influential frameworks for studying close relationships across the life span, and the study of adult attachment has led to many insights concerning adolescent and adult interpersonal relationships. Attachment theory explains how a person's primary orientation to close relationships arises in the years from infancy through adolescence and what kinds of attachment orientations, or attachment styles, result from particular kinds of experiences in close relationships. Bartholomew and Horowitz (1991), posit two orthogonal dimensions that, in combination, yield four main attachment styles. One dimension measures self-image along a negative or positive continuum; the other measures one's positive or negative image of others. Individuals with a secure attachment (positive self, positive other) are presumed to have internalized a sense of self-worth and a trust that others will be available and supportive; they are autonomous, yet comfortable seeking and expecting support from others. Fearful individuals (negative self, negative other) view others as uncaring and unavailable; they view themselves as unlovable. Fearful individuals avoid intimacy out of fear that they will be hurt by the other person or by eventual abandonment. They have a negative working model of both self and others. Preoccupied individuals (negative self, positive other) are preoccupied with attachment needs and depend overly on others for personal validation, acceptance and approval. They are anxious and clingy in relationships and have a negative working model of self and a positive working model of others. Dismissing individuals (positive self, negative other) distance themselves from others, viewing themselves as self-reliant and invulnerable to rejection by others. Everybody -especially adolescents- needs to communicate and have effective interpersonal relationships skills. Communication is the process of gathering meaning from the world around us and using verbal and non-verbal messages to share this meaning with others. More specifically, interpersonal communication can be defined as; a distinctive, transactual form of human communication involving mutual influence, usually for the purpose of managing relationships. Interpersonal communication is extremely complex and encompasses many different themes and issues that affect many aspects of our daily lives. The ability to communicate and interact effectively with other people is associated with a number of positive psychological and social consequences. This ability has variously been referred to as social skill, communication competence, or social competence. For example, people with good social skills or communication competence tend to have higher self-esteem, satisfaction with social interaction, and perceived social support, relative to those with inadequate

* Yrd. Doç. Dr., Muğla Üniversitesi

social skills. It is also the case that deficits in interpersonal communication skills are associated with an extensive list of psychosocial problems such as loneliness, anxiety, and depression. Problem solving is defined as interpersonal, intrapersonal, or social problem solving and is a complex, covert or overt cognitive-affective-behavioral process used to generate a variety of potential solutions or responses to a problem. Interpersonal problem solving has been defined as the cognitive-affective-behavioral process by which an individual, couple, or group attempts to identify or discover effective solutions for problematic situations encountered in everyday living (D'Zurilla & Nezu, 1990). Interpersonal problem solving deals with all types of problems in living, including impersonal problems (e.g., insufficient finances, property damage), intrapersonal problems (e.g., emotional, behavioral, or health problems), and interpersonal problems (e.g., problems or disputes with others). The deficiencies interpersonal problem solving have been associated with "mental health" problems. Several authors have found a relationship between interpersonal problem solving deficits and types of adjustment, emotional, and behavioral problems in adolescents. The general research model was adopted for this study. The sample set of the research was taken from four different high schools in Mugla by the random set sampling method. The participants were 400 (200 girls; 200 boys) who took part in the study voluntarily. Main instruments are "Information Form", "Interpersonal Relationships Style Scale", "Relationship Scales Questionnaire", "Communication Skills Inventory", and "Problem Solving Inventory". SPSS for WINDOWS was used for data analysis. Multiple hierarchical regression analysis was used for explaining students' interpersonal relationship styles; correlational statistics was also employed to search for relationships among all variables. The findings showed that the attachment styles, communication skills, and problem solving skills important predictors of interpersonal relationship styles. On the other hand, results also showed that the gender, age, grade, and socio-economic status of adolescents have not statistically significant effect on their interpersonal relationship styles. It can be concluded from the findings of the present study that there are significant relationships among interpersonal relationship styles, attachment styles, communication skills, and problem solving skills of high school students. The results are discussed in the light of previous findings and in the context of interpersonal relationship styles, attachment styles, communication skills, and problem solving skills conducting future research for implications as well. But further research should be directed at replication of the present study using a larger sample of adolescents in order to explore the relations among interpersonal relationship styles, attachment styles, communication skills, and problem solving skills more thoroughly.

Keywords: Interpersonal relationship styles, attachment styles, communication skills, problem solving skills, high school students

The type of research: Research

GİRİŞ

İnsan, ilişkileri içinde sürekli yeniden tanımlanan bir varlıktır; diğer insanlarla hiç ilişkisi olmayan bir insan düşünülemez (Cüceloğlu, 2000). İnsanlar iletişimi kendilerini anlayabilmek, başkalarına anlatabilmek, başkalarını tanımak ve etkilemek amacıyla kullanırlar. İletişim *kişilerarası ilişkileri*, örgütleri, toplumları oluşturan ve bir arada tutan temel etkidir. Toplumsal yaşam içinde bireyin benliğini var edebilmesi ve başkalarıyla birlikte bir işi gerçekleştirebilmesi ancak iletişimle olanaklıdır. Birey kendi deneyimleri kadar, iletişim yoluyla başkalarının deneyimlerinden de yararlanarak yeni bilgi ve becerilere ulaşır (Tabak, 1999). Bu noktada ergenlik döneminin başlıca gelişim görevlerinden birinin kişilerarası ilişkiler geliştirme olduğunun vurgulanması gerekmektedir.

İnsan kendini ve dışını tanımlamaya başladığında, ilk ve en yoğun ilişkide bulunduğu çevre kişilerarası olandır. Çeşitli örgütlü yer ve zamanda iki (veya ikiden fazla) kişi arasında olan ilişki ve bu ilişkinin olmasını sağlayan iletişim kişilerarası iletişimidir. Kişilerarası iletişimin doğal olarak birincil koşulu bireyin kendisiyle iletişimini gerçekleştirme kapasitesinin, becerisinin olmasıdır (Erdoğan, 2002). Kişilerarası ilişkiler bireye benlik algısını, kendine verdiği değeri, kendine olan saygısını ve güvenini ölçme fırsatı verdiği için bireyin yaşamının çok önemli unsurlarından biri olma özelliğini de taşımaktadır. Ergenlik dönemi de kişilerarası ilişkilerde başarılı olabilmek için oldukça fazla çaba sarf edilen önemli bir evre olarak kendini gösterir (Giffin ve Patton, 1997).

Kişilerarası iletişimle yürütülen ilişki kurma ve tutmanın, insanın doğumuyla birlikte yaygın olarak *bağlanma arayışı* ve aynı zamanda bilinç yönetiminden geçerek bağlanma durumunu yaratmada oldukça önemli bir rol oynadığı ve bağlanma kuramının insanların doğumundan ölüme kadar olan kalıcı ilişki kalıplarını betimlemeye çalıştığı belirtilmektedir (Erdoğan, 2002).

Bağlanma kuramı, belirli bireylerle yakın duygusal bağlar kurma eğilimini insan doğasının temel bir bileşeni olarak kabul etmekte ve bu eğilimin hayat boyunca devam ettiğini ileri sürmektedir. Bağlanma kuramı, insanların kendileri için önemli olan diğerleriyle (anne-baba, kardeş, arkadaş, öğretmen vb.) güçlü duygusal bağlar kurma eğiliminin nedenlerini açıklayan bir yaklaşımdır. Bebeklik ve çocukluk dönemlerinde duygusal bağlar ebeveynler ile kurulmaktadır çünkü koruma, rahatlama ve destek için onlara güvenilmektedir. Sağlıklı gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde bu bağlar varlıklarını yeni bağlar tarafından

tamamlanarak devam ettirmektedirler. Bu yeni bağlar ise genellikle akranlar, arkadaşlar ve karşı cinsle kurularak oluşturulmaktadır (Bowlby, 1969, 1988; Bowlby ve Parkes, 1970).

İlk kez Ainsworth ve diğerleri (1978) tarafından tanımlanmış olan temel bağlanma stilleri günümüzde onları destekleyen aile şartları ile birlikte kesin bir biçimde tanımlanmaktadır. Bağlanma stillerinin ergenlik - özellikle ergenliğin ortaları ve son ergenlikte- ve yetişkinlik yaşamını etkileyen olumlu ve olumsuz yönleri olduğu bilinmektedir. Bağlanma, özellikle kimlik ayrışımı sürecinde önemli konuların başında gelmektedir. Ayrıca ergenlerin bağlanma stilleri ile genel uyumları arasında ilişki olduğu vurgulanmaktadır. Diğer taraftan erken yaşlarda bağlanma-ayrılma biçimlerinin bayanların mesleki gelişimleri üzerinde etkilerinin olduğu da belirtilmektedir. Bu noktada benlik ve başkaları modellerinin başta kişilerarası iletişim olmak üzere yaşamın çeşitli yönleri üzerindeki etkileri görülebilmektedir (O'Brein vd., 2000).

Benlik ve başkaları modelleri olumlu ve olumsuz durumlarına göre dört kategoride değerlendirilmektedir. Güvenli bağlanma stili, kişi kendisini sevmeye değer olduğunu, başkalarının da kabul edici ve destekleyici olduğunu düşünür, ilişkilerinde güvenli ve rahattırlar. Saplantılı stil, olumsuz benlik modeli (değersizlik duyguları) ile olumlu başkaları modelinin (başkalarına ilişkin olumlu değerlendirmeler) birleşimiyle tanımlanır. Kayıtsız bağlanma stilinde ise bununla tezat bir yapı vardır. Benlik modeli olumlu fakat başkaları modeli olumsuzdur. Son olarak korkulu stil her iki zihinsel modelinde olumsuz olduğu bir bağlanma örüntüsüne sahiptir. Dört bağlanma stiline de iletişim becerileri üzerinde farklı anlamları vardır (Sümer ve Güngör, 1999).

İletişim becerisi ise, özellikle başkalarını anlamada onların duygu ve düşüncelerini onlarla özdeşleşerek görme duyarlılığı kazanmada çok önemlidir. Davranış değişikliğini başarmada ana etken iletişim becerisidir (Künüçen, 2006). Omololu'ya (1984) göre iletişim becerisi; dinleme, anlaşılabilir bir biçimde konuşma, göz kontağı kurma, konuşmayı teşvik etme, övgüde bulunma, sözel olmayan davranışları uygun bir biçimde kullanma olarak tanımlanmaktadır.

İletişim becerisi, kişilerarası ilişkilerde çok önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü etkili iletişim, mesajı alan kişinin mesajın anlamını, veren kişinin iletmek istediği anlamda alması halinde gerçekleşmektedir. Dengeli ve sağlıklı ilişki kurabilen bireylerin; duygusal güvenlik içinde oldukları, olayları, durumları gerektiği biçimde yorumlayabildikleri ve çevrelerindeki insanlar kadar kendileriyle de olumlu iletişim kurabildikleri bilinmektedir (Bilen, 1995). İletişimin en önemli özelliklerinden biri kişilerarası birlikteliği esas almasıdır. İletişim tek başına kurulan bir ilişki olmadığından, karşılıklı etkileşime ve beraberliğe dayanmaktadır. Eğer iletişim çift taraflı yani karşılıklı değilse belli bir zaman içinde kişilerarası başarısızlık kaçınılmaz olabilecektir. İyi bir iletişim genel olarak problemlerin çözümünde en etkili yöntemdir ve iletişim problemleri çözülmeden doyurucu bir yaşam sürmek çok zordur. İletişim konusunda bilinçlenmek -iletişim becerisine sahip olmak- bireye önemli etkileşim olanakları da sağlamaktadır (Berscheid, 1994).

Kişilerarası problemler ise çoğu zaman bireyin belirli bir davranışı göstermesi ile bu davranışı göstermesinin sonuçlarından korkması arasındaki çatışmayı yansıtır. Bu türden çatışmalar kısmen kişinin bağlanma ve kişilerarası ilişkileri öğrenme geçmişinden kaynaklanmaktadır (Horowitz vd., 1993). Kişilerarası problemler, etkileşimde bulunan taraflardan en az birinin, mevcut etkileşim biçimi ile ideal etkileşim biçimi arasındaki farkı algıladığı, bu fark yüzünden gerginlik hissettiği, gerginliği ortadan kaldırmak için girişimlerde bulunduğu, ancak girişimlerinin engellendiği bir durum olarak tanımlanabilir (Öğülmüş, 2006).

Heppner'e (1987) göre bireylerin **problem çözme becerileri** kişilerarası ilişkilerde oldukça önemli bir konudur. Problem çözme becerileri içsel ya da dışsal istekler ya da taleplere uyum sağlamak amaçlı, davranışsal tepkilerde bulunmak için bilişsel ve duygusal işlemleri bir hedefe yöneltmek olarak ele alınmıştır. Bu noktada bireyin sahip olduğu bağlanma stili, karşılaştığı problemlere çözüm getirebilmesi açısından üzerinde durulması gereken diğer bir unsurdur.

Bireyin kendisiyle ve çevresiyle sağlıklı/dengeli kişilerarası ilişkiler kurabilmesi, bu özelliklerinin uyumlu olmasına bağlıdır. Bu bağlamda uygun ya da uygun olmayan yöntemlere dayalı problem çözme becerileri kişilerarası ilişkilerde farklı içeriklere sahiptir (D'zurilla ve Nezu, 1990). Problem çözme konusunda yeterli beceriye sahip kişiler; başarısızlıklarının nedenlerini araştıran, başarısızlıkla sonuçlanan çabalarından dolayı ümitsizliğe düşmeyen, problemi çözmede etkili olan faktörleri belirleyen kimselerdir. Etkili çözümler üretebilen bireyler, sonuç ile olması gerekeni karşılaştırarak, çözüm yollarının tümünü düşünür, duygularını

inceler, problem çözme yeteneklerinin varlığına inanır, karşılaştıkları problemlerinin çoğunu çözebileceklerine inanırlar. Bu tür bireyler kendileri ile kararları verebilen ve bu kararlarından hoşnut olabilen, aceleci davranmayan, problem çözmekten kaçınmayan, düşünen, seçenekleri değerlendiren, planlı davranan, sistemli yöntem kullanan, kendine güvenen ve dolayısıyla kişilerarası başarılı kimselerdir (Akbaba, 2004). Strough ve diğerlerine (2003) göre, problem çözümede başarısız bireylerin gerçekte davranışsal olarak aktif olmalarına karşın sürekli bir problemde diğerine geçtikleri ve sonuçta hiçbir çözüm bulamadıkları saptanmıştır. Diğer bir durum da başarısız problem çözümlerinin diğerlerini göz ardı edecek şekilde tek bir problem üzerinde yoğunlaşmaları ve sonuç elde edememeleridir. Bir problemin diğer problemlerle ilişkili olabileceğinin bilinmesi kişilerarası iletişimde başarılı olabilmenin ön koşuludur.

Yukarıdaki açıklamalar bağlamında kişilerarası ilişkilerin başlatılması, sürdürülmesi ve kişilerarası ilişkilerde başarılı olunabilmesi için oldukça önemli değişkenler olan kişilerarası ilişki tarzları, bağlanma stilleri, iletişim becerileri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ve bu dört önemli değişkenin lise öğrencilerinin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve sosyo-ekonomik düzeyleri açısından incelenmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırma, lise öğrencilerinin kişilerarası ilişki tarzlarının; bağlanma stilleri, iletişim becerileri ve problem çözme becerileri ile olan ilişkisini açıklamaya dönük betimsel (survey tipi bir araştırma modelinin kullanıldığı) bir çalışmadır.

Örneklem/Araştırma Grubu

Araştırma grubu 400 kişiden oluşmuştur. Araştırma, amacına uygun olarak tesadüfi küme örnekleme seçimi ile Muğla il merkezindeki dört farklı lisede öğrenim gören 400 kişi üzerinde (200 kız; 200 erkek) gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan grubun sayısal dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 1. Araştırma Grubuna İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler

FAKTÖR	DEĞİŞKEN	N	%
CİNSİYET	KIZ	200	50
	ERKEK	200	50
YAŞ	15	105	26
	16	111	28
	17	97	24
	18	87	22
SINIF DÜZEYİ	1	100	25
	2	104	26
	3	107	27
	4	89	22
SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	DÜŞÜK	130	33
	ORTA	160	40
	YÜKSEK	110	27

Ölçme Araçları:

Bilgi Formu: Bu formda örnekleme oluşturan lise öğrencileri hakkında cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve sosyo-ekonomik düzey gibi demografik özelliklere ilişkin bilgiler yer almıştır.

Kişilerarası İlişkiler Tarzı Ölçeği: Lorr (1986) tarafından geliştirilen ölçek, bireyin diğer insanlarla olan etkileşim tarzını belirlemeyi amaçlamaktadır. Özgün formu 300 maddeden oluşan ölçek, uzun zaman alması nedeniyle 150 maddeye indirgenmiştir. Tüm maddeler beş ana faktör -kişilerarası etkileşim, sosyalleşme, otonomi, kendini kontrol ve dengeli olma- altında toplanmış, güvenilirlik katsayılarının .72 ile .89; test-tekrar test korelasyon katsayılarının .81 ile .95 arasında değiştiği görülmüştür. Geçerlik çalışmaları ise; Eysenck Kişilik Envanteri alt boyutları ile .51 ile .71; 16 Kişilik Faktörü Ölçeği alt boyutları ile .35 ile .71 arasında değişmektedir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları Öztan (1995) tarafından yapılmış, daha kullanışlı bir ölçek oluşturmak için Cronbach alpha değerleri en düşük alt boyutları ile her alt boyutta

madde toplam korelasyonu en düşük olan maddeler ölçekten çıkarılarak 150 maddelik ölçek 55 maddeye indirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini anlamak amacıyla 11 alt boyut kendi içinde bir faktör analizine tabi tutulmuş ve ana bileşenler (principal components) yöntemi ile yapılan analiz ve varimax dönüştürmesinden sonra bu 11 alt boyut 5 faktör üzerinde toplanmıştır. Bu faktörler ve kapsadıkları alt boyutlar şunlardır: İnsanseverlik ($\alpha=.66$). Dengelilik ($\alpha=.60$). Bağımsızlık ($\alpha=.46$). Duyarlılık ($\alpha=.51$). Dışadönüklük ($\alpha=.39$).

İlişki Ölçekleri Anketi: Griffin ve Bartholomew'un (1994) geliştirmiş olduğu bu ölçek 30 maddeden oluşmakta ve farklı maddeler toplanarak dört bağlanma prototipini ölçmek amaçlanmaktadır. Ölçekte yer alan her bir madde bireylerin kendilerini ve yakın ilişkilerdeki tutumlarını ne derece tanımladıklarını gösterecek şekilde 7 basamaklı bir ölçek üzerinde (1= Beni hiç tanımlamıyor; 7= Tamamıyla beni tanımlıyor) işaretlenmektedir. Ölçeğin alt ölçeklerinin alfa değerleri .70 civarındadır. Türkçe uyarlama çalışmaları Sümer ve Güngör (1999) tarafından yapılmıştır. Yapılan faktör analizinde 30 madde dört faktör altında toplanmıştır. Alt ölçekler arasındaki güvenilirlik katsayıları .41 ile .71 arasındadır, ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

İletişim Becerileri Envanteri: Bireylerin kişilerarası ilişkilerde sahip oldukları iletişim beceri düzeylerini belirlemek için Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilmiş 45 maddeden oluşan bir ölçektir. Bu ölçek, iletişim becerileri düzeyini; davranışsal, bilişsel ve duygusal boyutları açısından değerlendirmektedir. Likert tipi bir ölçektir. Derecelendirme; her zaman (5), genellikle (4), bazen (3), nadiren (2), hiçbir zaman (1) anlamına gelmektedir. Test-tekrar test yöntemiyle yapılan güvenilirlik çalışması sonucunda güvenilirlik katsayısı .68, test yarılama yöntemiyle yapılan çalışmada güvenilirlik kat sayısı .64 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla hesaplanan Cronbach alpha katsayısı ise .72 olarak bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğin güvenilirliğinin kullanılabilir olduğunu göstermektedir. Yapılan geçerlik çalışmasında geçerlik kat sayısı .70 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin geçerli sayılabilmesi için yeterli olduğu düşünülmektedir.

Problem Çözme Becerileri Envanteri: Envanterin orijinali Heppner ve Petersen (1982) tarafından geliştirilmiştir. Türkçe uyarlaması Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından yapılmıştır. Envanterin amacı, bireyin problem çözme becerileri konusunda kendini algılayışını ölçmektir. 35 maddeden oluşan envanter, 1-6 arasında "Her zaman böyle davranırım" dan, "Hiçbir zaman böyle davranmam" a doğru değişen Likert tipi bir ölçektir. 9, 22 ve 29. maddeler puanlama dışında tutulmaktadır. Ölçüt bağıntılı geçerlik sonucunda ölçeğin toplam puanı ile Beck Depresyon Envanteri arasındaki korelasyon katsayısı .33 ve STAI-T toplam puanı ile arasındaki korelasyon katsayısı .45 olarak bulunmuştur. Ölçeğin BDE ve STAI-T" den alınan puanlara göre ve yapılan ayırt edici analiz sonuçlarına göre oluşturulan uç grupları anlamlı olarak ayırt edebildiği bulunmuştur. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin "Aceleci Yaklaşım" (13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30 ve 32. maddeler, $\alpha=.78$), "Düşünen Yaklaşım" (18, 20, 31, 33 ve 35. maddeler, $\alpha=.76$), "Kaçınan Yaklaşım" (1, 2, 3 ve 4. maddeler, $\alpha=.74$), "Değerlendirici Yaklaşım" (6, 7 ve 8. maddeler, $\alpha=.69$), "Kendine Güvenli Yaklaşım" (5, 23, 24, 27, 28 ve 34. maddeler, $\alpha=.64$), "Planlı Yaklaşım" (10, 12, 16 ve 19. maddeler, $\alpha=.59$) olmak üzere 6 faktör bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .88, yanya bölme tekniği ile elde edilen güvenilirlik katsayısı ise .81 olarak bulunmuştur.

İşlem

Araştırmada kullanılmak üzere veri toplama araçları olarak hazırlanan Bilgi Formu, Kişilerarası İlişkiler Tarzı Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi, İletişim Becerileri Envanteri ve Problem Çözme Becerileri Envanteri, araştırmacı tarafından gerekli açıklamalar yapılacak şekilde, lise öğrencilerinden oluşan 400 kişi üzerinde uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda 200 kız, 200 erkek toplam 400 öğrenci veri toplama araçlarını tam olarak cevaplamışlardır. Veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra veriler üzerinde istatistiksel işlemler gerçekleştirilmiştir.

Veri Analizleri

Veriler, çok yönlü hiyerarşik regresyon analizi ve korelasyon kullanılarak SPSS/WINDOWS programı ile incelenmiştir. Veriler $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bulgular bölümünde öğrencilere uygulanan Bilgi Formu, Kişilerarası İlişkiler Tarzı Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi, İletişim Becerileri Envanteri ve Problem Çözme Becerileri Envanterinden elde edilen veriler ve bu verilerin istatistiksel teknikler sonucu ortaya çıkan bulguları ile bu bulgulara ilişkin yorumlar sunulmaktadır.

Kişilerarası ilişki tarzlarının yordayıcıları *çok yönlü hiyerarşik regresyon analizi* ile incelenmiştir. Dört adımda gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizine birinci adımda cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve sosyo-ekonomik düzey; ikinci adımda bağlanma stilleri; üçüncü adımda iletişim becerileri; dördüncü ve son adımda problem çözme becerileri girilmiştir. Birinci adımın özgün katkısının model içerisinde anlamlı olmadığı belirlenmiştir, ($R^2=.06$, $F_{(3/396)}=2.79$, $p>.05$). Birinci adımda girilen demografik değişkenlerden cinsiyetin $\beta=.05$, $p>.05$, yaşın $\beta=.09$, $p>.05$, sınıf düzeyinin $\beta=.07$, $p>.05$ ve sosyo-ekonomik düzeyin $\beta=.09$, $p>.05$ modele özgün katkılarının olmadığı belirlenmiştir. Modele ikinci adımda girilen bağlanma stillerinin modele katkısının anlamlı olduğu görülmektedir, ($R^2=.11$, $F_{(4/392)}=6.67$, $p<.05$). Bağlanma stillerinin alt boyutlarından güvenli bağlanma $\beta=.15$, $p<.05$, korkulu bağlanma $\beta=-.12$, $p<.05$, kayıtsız bağlanma $\beta=-.12$, $p<.05$ ve saplantılı bağlanmanın özgün katkılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmıştır, $\beta=-.14$, $p<.05$. Modele üçüncü adımda girilen iletişim becerilerinin modele katkısının anlamlı olduğu görülmektedir, ($R^2=.14$, $F_{(3/389)}=7.09$, $p<.05$). İletişim becerilerinin alt boyutlarından zihinsel düzey $\beta=.14$, $p<.05$, davranışsal düzey $\beta=.16$, $p<.01$ ve duygusal düzeyin özgün katkılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmıştır $\beta=.12$, $p<.05$. Modele dördüncü adımda girilen problem çözme becerilerinin modele özgün katkısının anlamlı olduğu görülmektedir ($R^2=.30$, $F_{(6/383)}=10.96$, $p<.05$). Problem çözme becerilerinin alt boyutlarından aceleci yaklaşım $\beta=.19$, $p<.01$, düşünen yaklaşım $\beta=-.16$, $p<.01$, kaçınan yaklaşım $\beta=.18$, $p<.01$, değerlendirici yaklaşım $\beta=-.17$, $p<.01$, kendine güvenli yaklaşım $\beta=-.15$, $p<.05$ ve planlı yaklaşımın da $\beta=-.19$, $p<.01$, modele özgün katkılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 2. Kişilerarası İlişki Tarzları Üzerinde Çok Yönlü Hiyerarşik Regresyon Analizi

Model	Yordayan	R	R ²	R ² _{eb}	F	df	Beta	β	p
1	(sabit) CİN YAŞ SINIF SED	.25	.06	.05	2.79	3/396	.04 .08 .06 .09	.05 .09 .07 .09	.55 .08 .29 .07
2	(sabit) GÜV KOR KAY SAP	.33	.11	.07	6.67	4/392	.13 -.09 -.10 -.08	.15 -.12 -.12 -.14	.02 .04 .04 .02
3	(sabit) ZİH DAV DUY	.37	.14	.09	7.09	3/389	.12 .11 .09	.14 .16 .12	.02 .01 .04
4	(sabit) ACEY DÜŞY KAÇY DEĞY KGÜY PLANY	.55	.30	.14	10.96	6/383	.15 -.14 .11 -.10 -.12 -.11	.19 -.16 .18 -.17 -.15 -.19	.00 .01 .00 .00 .02 .00

Yapılan korelasyon işleminde kişilerarası ilişki tarzları, bağlanma stilleri, iletişim becerileri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı korelasyonu ile incelenmiştir.

Kişilerarası ilişki tarzları ile bağlanma stillerinin alt boyutlarından güvenli bağlanma arasında ($r=0.39$, $p<0.05$) orta düzeyde pozitif yönde, korkulu bağlanma ($r=-0.33$, $p<0.05$), kayıtsız bağlanma ($r=-0.33$, $p<0.05$) ve saplantılı bağlanma arasında ($r=-0.37$, $p<0.05$) orta düzeyde ve negatif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Kişilerarası ilişki tarzları ile iletişim becerilerinin alt boyutlarından zihinsel ($r=0.34$, $p<0.05$), davranışsal ($r=0.37$, $p<0.01$) ve duyuşsal ($r=0.32$, $p<0.01$) beceriler arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Kişilerarası ilişki tarzları ile problem çözme becerilerinin alt boyutlarından aceleci yaklaşım ($r=0.38$, $p<0.05$) ve kaçınan yaklaşım arasında ($r=0.33$, $p<0.01$) orta düzeyde pozitif yönde, düşünen yaklaşım ($r=-0.34$, $p<0.05$), değerlendirici yaklaşım ($r=-0.36$, $p<0.01$), kendine güvenli yaklaşım ($r=-0.32$, $p<0.05$) ve planlı yaklaşım ($r=-0.38$, $p<0.01$) arasında ise orta düzeyde ve negatif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Kişilerarası İlişki Tarzları, Bağlanma Stilleri, İletişim Becerileri ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki Korelasyonlar

DEĞİŞ.	Güvenli	Korku.	Kayıts.	Saplan.	Zihin.	Davran.	Duyuş.
Kiş. İliş.	0.39*	-0.33*	-0.33*	-0.37*	0.34*	0.37**	0.32**
	Aceleci	Düşün.	Kaçıng.	Değerl.	Ken. G.	Planlı	--
	0.38*	-0.34*	0.33**	-0.36**	-0.32*	-0.38**	--

TARTIŞMA

Araştırmada, cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve sosyo-ekonomik düzeyin kişilerarası ilişki tarzları üzerinde yordayıcı özelliklere sahip olmadıkları görülmektedir. Örneklem grubunun lise öğrencileri olması ve ergenlik dönemi içerisinde yer alan bu bireylerin karşılaştıkları durumların/olayların benzer olabileceği ve bu durumları/olayları yorumlama ve değerlendirmede benzer tepkiler verebildikleri varsayıldığında; ergenler bağlamında cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve sosyo-ekonomik düzeyin kişilerarası ilişki tarzları üzerinde önemli etkilere sahip olmadığı düşünülebilir.

Araştırmada, bağlanma stilleri, iletişim becerileri ve problem çözme becerilerinin ise kişilerarası ilişki tarzlarının önemli yordayıcıları oldukları görülmektedir. Kişilerarası ilişkilerin tüm bireyler için -ergenlik döneminde daha da önem kazanarak- sosyalleşme, iyilik hali, çatışma çözme, güvenli bağlanma vb. gibi birçok önemli kavramla ilişkisi olduğu düşünüldüğünde; kişilerarası iletişim becerileri geliştirme, yakın ilişkiler kurabilme, güvenli bağlanma stiline sahip olabilme ve bunlara paralel kişilerarası problem çözme becerilerini kullanabilmenin bireylerin psikolojik/fizyolojik iyilik hallerine doğrudan katkı getirerek yaşam doyumlarını artıracakları varsayılabilir.

Çeşitli araştırmalarda da, bağlanma stilleri, iletişim becerileri ve problem çözme becerilerinin kişilerarası ilişki tarzlarının önemli yordayıcıları olduklarına ilişkin bulgular vardır. Heppner'e (1987) göre bireyin sahip olduğu bağlanma stili, karşılaştığı problemlere çözüm getirebilmesi açısından üzerinde durulması gereken diğer bir unsurdur. D'zurilla ve Nezu'ya (1990) göre uygun ya da uygun olmayan yöntemlere dayalı problem çözme becerileri kişilerarası ilişkilerde farklı içeriklere sahiptir. Akbaba (2004), kişilerarası ilişkilerinde etkili çözümler üretebilen bireylerin, sonuç ile olması gerekeni karşılaştırarak, karşılaştıkları problemlerinin çoğunu çözebileceklerine inandıklarını belirtmektedir. Bowlby (1969; 1980) ve Bowlby ve Parkes (1970) insanın sosyal bir varlık olması bağlamında iletişim kurma, kabul görme, bağlanma arasındaki ilişkiyi görme arzusunda olduğunu vurgulamakta ve bütün bu unsurların kişilerarası ilişkilerle gerçekleşebileceğini belirtmektedirler. Bilen, (1995), Broder (2001), Erdoğan (2002), Hinde (1989), LaFollette (1996), Rusbult vd. (1991), Strough vd. (2003) ve Wright'ın (1999) yapmış oldukları çalışmalarda da, bağlanma stilleri, iletişim becerileri ve problem çözme becerileri gibi değişkenler ile kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı ilişkilerin olduğu belirtilmiştir. Bu bulgular araştırmamızın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Kişilerarası ilişkiler geliştirmek, öteki (ler) ile iletişim kurmak, -bağlanma stilleri, iletişim becerileri ve kişilerarası problem çözme becerileri bağlamında- bireylerin en temel gereksinimlerinden olduğu bilinen bir gerçektir. Çünkü kişilerarası ilişkileri başlatma, geliştirme ve sürdürme, diğer bireyleri anlama ve diğerleri tarafından anlaşılma istemenin bireylerin özellikle psikolojik durumları üzerinde oldukça önemli ve olumlu katkıları vardır. Downey ve Feldman (1996), Erözkan (2004; 2007) ve Rohner (1999) kişilerarası

ilişkilerde kabul görmenin, en temel güdülerden biri olarak tüm insanların doğasında yerini aldığını ve bunun da etkili iletişim becerileri ve kişilerarası ilişkiler sayesinde sağlanabildiğini vurgulamışlardır.

Bu çalışma sonrasında benzer araştırmaların üniversite, ilköğretim ikinci kısım ve ortaöğretimde öğrenim gören öğrencileri de kapsayacak şekilde büyük örneklemeler üzerinde yürütülmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışma bağlamında kişilerarası ilişkilere girme ve sürdürebilmenin pek çok ergen için stres yaratıcı bir problem durumu olarak algılandığı düşünüldüğünde, okullarda ergenlerin kişilerarası başarı beklentisi düzeylerini yükseltmeye yönelik, sosyal beceri eğitimi, güvenenlik eğitimi, iletişim becerileri konularını içeren bireysel ve grup çalışmalarına yer verilebilir. Ergenlik döneminde ergenler için akranların önemi düşünüldüğünde, kişilerarası ilişkilerde iletişim becerileri görece daha iyi olan ergenlerin ayrı bir eğitim verilerek akranlarını daha iyi anlayabilecekleri becerilerle donatılmasına dayalı olan akran danışmanlığına ağırlık verilebilir. Bu tür eğitimlerin tüm öğrenciler bağlamında psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin etkinliğinin artırılmasında yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ainsworth, M., Blehar, M., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. New Jersey: Hillsdale Press.
- Akbaba, S. (2004). *Psikolojik Sağlık Koruyucu Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Berscheid, E. (1994). Interpersonal relationships. *Annual Review of Psychology*, 3, 77-129.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss. Vol:1 Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. & Parkes, C.M. (1970). *Seperation and Loss within the Family*. In: The Child in His Family, (pp.197-216). E.J. Anthony and C. Koupirmik. New York: Wiley.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and Loss, Vol. III. Loss: Sadness and Depression*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. New York: Basic Books.
- Broder, M. S. (2001). *The Art of Staying Together*. New York: Academic Press.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Downey, G. & Feldman, S. (1996). Implications of rejection sensitivity for intimate relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 1327-1343.
- D'zurilla, T. J. & Nezu, A. M. (1990). Development and preliminary evaluation of the social problem-solving inventory: A psychological assessment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 2, 156-163.
- Erdoğan, İ. (2002). *İletişimi Anlamak*. Ankara: Erk Yayıncılık.
- Erözkan, A. (2004). Romantik ilişkilerde reddedilmeye dayalı incinebilirlik bilişsel değerlendirme ve başaçıkma, *Basılmamış Doktora Tezi*, KTÜ-SBE, Trabzon.
- Erözkan, A. (2007). Üniversite öğrencilerinin reddedilme duyarlılıkları ile sosyal kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 225-240.
- Ersanlı, K. & Balcı, S. (1998). İletişim becerileri envanterinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2, 10, 7-12.
- Giffin, K. & Patton, B. R. (1997). *Basic Readings in Interpersonal Communication*. New York: Harper-Row.
- Griffin, D. & Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 430-445.
- Heppner, P. P. & Petersen, C. H. (1982). The development and implications of a personal problem solving inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 29, 66-75.
- Hinde, R. A. (1989). *Towards Understanding Relationships*. New York: Academic Press.
- Horowitz, L.M., Rosenberg, S. E., & Bartholomew, K. (1993). Interpersonal problems, attachment styles, and outcome in brief dynamic psychotherapy, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61, 549-560.
- Künüçen, H. H. (2006). *Etkili İletişim*. (ed: U. Demiray) Genel İletişim. Ankara: Pegema Yayıncılık.

- LaFollette, H. (1996). *Personal Relationships: Love, Identity and Morality*. Cambridge: Blackwell Publishing.
- Lorr, M. & Knight, L.A. (1986). A short form of the interpersonal style inventory. *Journal of Clinical Psychology*, 42, 446-469.
- O'Brein, K. M., Freidmen, S. M., Tipton, L.C., & Linn, S. G. (2000). Attachment, separation, and women's vocational development: A longitudinal analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 47, 301-316.
- Omololu, C. B. (1984). Communication behaviours of undergraduate medical students before and after training. *British Journal of Medical Psychology*, 57, 97-100.
- Öğülmüş, S. (2006). *Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Öztan, N. (1995). Kişilerarası ilişkiler tarzı ölçeği geçerlik ve güvenirliği: Bir ön çalışma. VIII. *Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, Türk Psikoloji Derneği Yayınları.
- Rohner, R. P. (1999). *Acceptance and Rejection*. In D. Levinson, J. Ponzetti, & P. Jorgensen (Eds.), *Encyclopedia of Human Emotions* (pp. 6-14). New York: Macmillan.
- Rusbult, C. E., Verette, J., Whitney, G. A., Slovik, L. F., & Lipkus, I. (1991). Accommodation processes in close relationships: Theory and preliminary empirical evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 53-78.
- Strough, J., Patrick, J. H., Swenson, L.M., Cheng, S., & Barnes, K.A. (2003). Collaborative everyday problem solving: Interpersonal relationships and problem dimensions. *Aging and Human Development*, 56, 43-66.
- Sümer, N. & Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürler arası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14, 71-106.
- Şahin, N., Şahin, N. H., & Heppner, P. P. (1993). The psychometric properties of the problem solving inventory. *Cognitive Therapy and Research*, 17, 379-396.
- Tabak, R.S. (1999). *Sağlık İletişimi*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Wright, D. E. (1999). *Personal Relationships: An Interdisciplinary Approach*. California: Mayfield Publishing.